

נדרים סז

משה שווערד

ספר במדבר פרק ל

(ד) וְאִשָּׁה כִּי תִדַּר נִדְרָה לַיהוָה וְאָסְרָה אֶסֶר בְּבֵית אָבִיהָ בַּנְּעֻרֶיהָ:

(ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת נִדְרָהּ וְאָסְרָה אֶשְׂרָה עַל נַפְשָׁהּ וְהִחְרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל נִדְרֶיהָ וְכָל אֶסֶר אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם:

(ו) וְאִם הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָּל נִדְרֶיהָ וְאָסְרָהּ אֶשְׂרָה עַל נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיִּהְיֶה יִסְלַח לָהּ כִּי הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה:

(ז) וְאִם הָיָה תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְּטָא שְׁפֹתֶיהָ אֶשְׂרָה עַל נַפְשָׁהּ:

(ח) וְשָׁמַע אִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוּ וְהִחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאָסְרָהּ אֶשְׂרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקָמוּ:

(ט) וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יִנִּיא אוֹתָהּ וְהִפְרָה אֶת נִדְרָהּ אֶשְׂרָה עָלֶיהָ וְאֵת מִבְּטָא שְׁפֹתֶיהָ אֶשְׂרָה עַל נַפְשָׁהּ וַיִּהְיֶה יִסְלַח לָהּ:

(י) וְנִדְרָה אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ:

(יא) וְאִם בֵּית אִשָּׁה נִדְרָה אוֹ אָסְרָה אֶסֶר עַל נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה:

(יב) וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהִחְרִישׁ לָהּ לֹא הִנִּיא אֶתָּה וְקָמוּ כָּל נִדְרֶיהָ וְכָל אֶסֶר אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם:

(יג) וְאִם הִפְרָה יִפְרָה אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָּל מוֹצָא שְׁפֹתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלֹאֶסֶר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה הִפְרָם וַיִּהְיֶה יִסְלַח לָהּ:

(יד) כָּל נִדְרָה וְכָל שְׁבַעֵת אֶסֶר לַעֲנַת נַפְשׁ אִשָּׁה יְקִימֶנּוּ וְאִשָּׁה יִפְרָנוּ:

(טו) וְאִם הִחְרִישׁ וְחָרַשׁ לָהּ אִשָּׁה מִיוֹם אֵל יוֹם וְהִקִּים אֶת כָּל נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת כָּל אֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הִקִּים אֶתָּה כִּי הִחְרִישׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ:

(טז) וְאִם הִפְרָה יִפְרָה אֶתָּה אַחֲרֵי שָׁמְעוּ וְנָשָׂא אֶת עוֹנָהּ:

1. ספר החינוך - מצוה תו

מצוה דין הפרת נדרים:

שנצטוינו במצוות הפרת נדרים, בלומר שנדון במי שנדר כאשר תצוה התורה, שנאמר [במדבר ל', ג'], איש כי ידור נדר וגו', כמו שבא מבואר בפרשה:

וּכְתַב הַרְמַב"ם ז"ל [בספר המצוות] בַּמִּצְוָה זוּ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, ואין הענין שנתחייב להפר על כל פנים, וזה הענין בעצמו הבין ממני, כל זמן שתשמעני מונה דין אחד מהדינין, שאין זו מצוה בפעולה מהפעולות בהכרח, ואולם המצוה היא היותנו מצווין שנדון בדין זה בדבר זה. אולם היות הבעל והאב מפירים כבר ביאר הכתוב זה ודקדק בו, ובאתנו הקבלה שהחכם יתיר הנדר לכל וכמו כן השבועה, וההערה על זה מאמרו [שם] לא יחל דברו, ודרשו זכרונם לברכה [חגיגה י' ע"א], הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו. והכלל, שאין ראיה על זה מן הכתוב,

והם עליהם השלום כבר אמרו [שם] היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו, אלא הקבלה האמתית לבדה, עד כאן:

והעולה מכל זה לדעתו לפי הדומה, כי בהתיר החכם המומחה את הנדר במצות התורה או שלשה הדיוטות, ויעשו הענין ככל אשר תצוה התורה עליו בהוגן וכיושר, אז קיימו עשה. ואם התירו הנדר שלא כמצות התורה, כגון שני הדיוטות או יחיד שאינו מומחה, אף על פי שהיתרם אינו היתר, יש עליהם עונש ביטול עשה זה, וכענין שכתבתי למעלה בענין מצות הנחלות [מצוה ת'] שהמצוה אל יירשני בני, אף על פי שדבריו בטלים, יש עליו עונש ביטול המצוה דעבר אהרמנא דמלכא שצוה אותנו בדין הירושה. **ואולם הרמב"ן ז"ל** [בהשגותיו לספר המצוות שם], כתב שאין למנות דין זה כלל מחשבון המצוות, וזה לשונו, וכן יראה שהפרת נדרים לא תמנה לפי שהיא שלילות, שנצטוינו לעשות כל היוצא מפינו ושלא נחל דברינו רק על פי האב או הבעל, עד כאן. ודברי פי חכם חן:

2. רמב"ם יד החזקה הלכות נדרים פרק יב

(א) כל הנדרים והשבועות האב מפר ביום שמעו שנאמר כל נדריה ואסריה **אבל הבעל אינו יכול להפר אלא כל נדרים ושבועות שיש בהן עינוי נפש או שהן בדברים שבינו לבינה** כגון שנשבעה או נדרה שלא תכחול או שלא תתקשט שנאמר בין איש לאשתו:

(ב) ומה בין נדרים שיש בהן עינוי נפש לדברים שבינו לבינה שהנדרים שיש בהן עינוי נפש מפר אל עצמו ואל אחרים ושבינו לבינה לעצמו מפר ולאחרים אינו מפר:

3. לחם משנה על הלכות נדרים פרק יב הלכה א

כל הנדרים וכל השבועות וכו'. [1] דעת רבינו ז"ל [2] שלא כדעת המפרשים לחלק בין אב לבעל דאב מפר כל נדרים ובעל מפר דוקא נדרי עינוי נפש ושבינו לבינה [3] והטור ז"ל בסימן רל"ד כתב בשם ה"ר יחיאל דעת שלישית שקודם שנתארסה מפר כל נדריה אבל נתארסה ומת הבעל וחזרה לרשותו אז אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש ...

4. ספר ברכת אברהם

במתני' אביה ובעלה מפירין נדרים, וכחז המאירי דאפי' שהאב מיפר כל נדר, כדעת הרמב"ם מ"מ בארוסה אינו כן, כיון דאין כח לבעל אלא בנדרי ענוי נפש או ביו לבינה, ולא כדעת מי שחולק וס"ל דגם בארוסה מפירין כל הנדרים. ויסוד פלוגתתם נראה צעיקר גדר שותפות הארוס עם האב, דדעת המאירי דזה שותפות של צ' דינים דין בעל ודין אב, כיון דלא יראה מרשות אב לגמרי ועדיין לא נכנסה לגמרי לרשות הבעל, כל אחד שותף מנד דינו, ודעת החולק, דגדר דין ארוס אינו אלא שמשותף בדין האב. וכרי חזין שלכל דבר נשאר צרשות האב, למיאותה ומעשה ידיה ומקבל גיטה ורק לנדרים חידשה התורה דין שותפות, והוא דין שצריכים לשתף הבעל בהפרת האב. ויסוד לשיטת החולקים על המאירי צהא דארוס מיפר בקודמין, אפי' שאין הבעל מיפר בקודמין, פי לקמן (ס"ז ע"ב) דילפינן מזה דהאב מיפר עם הארוס, וצ"ע דזה דין שיתוף בדין האב, דמנד הבעל הא אין כח בקודמין. ופי

וממה דמהני רשות הבעל לעכב מהאב להפר נדר שאינו של ענוי נפש, אפי' שאין הבעל יכול להפר כלל, חזין דאין השותפות צרכה הפרה בנדר, אלא דזה שותפות צ"ח, שאינה שוב צרשות האב, וכנשון הגמ' ריש קידושין (ד' ע"א) דלענין הפרת נדרים מקרי שהצת יראה מרשות האב. ועי' היעז משנית לקמן (ע"א ע"א) על ר"ן ד"ה ודלמא.

בלשון חכם מותר לך לא אמר כלום וכן לשון אי אפשי לא מהני דבעינן דוקא לשון הפרה) וכו' אלא ודאי רב פנחס ה"ק נהי דהפרה דבעל גזיה"כ היא מיהו משו"ה זכתה לו תורה לבעל בהפרת נדר"י משום דע"ד בעלה היא נודרת הלכך כל שהיא נודרת על דעתו חיילא הך גזיה"כ דאמר רחמנא (היינו דלהכי בהגיע זמן להינשא ולא נשאה דחייב במזונות"י מפיר מה"ת משום דע"ד בעלה נדרה) אבל נודר ע"ד חבירו דלא חדית ב"י רחמנא מידי ודאי לא מצי מיפר עכ"ל ולקמן ע"ג: נכתוב אי"ה בזה באריכות.

(יג) והנה מהו בהפרת האב אם בזה נמי אמרינן דיש סברא דנודרת ע"ד האב, עיין בשל"ב, שכתב דנהי דבעל אמרינן דאיהי מתכוונת שלא תתגנה על בעלה ולכן נודרת ע"ד, מ"מ אולי גם באב נמי י"ל דמטעם איבה נגעו בה ולהכי היא נודרת ע"ד אבי"י כי האב זכאי בקידושי"י ואם היא נדרנית אפשר שלא יקפצו עלי"י בני אדם, והביא ש"ך רל"ד

✓ (יב) ועיין של"ב שחקר בטעם הפרת הבעל לאשתו ואב לבתו ונערה המאורסה אם זה גזיה"כ או דיש ג"כ טעמא בזה, דבעל מצינו הטעם לקמן ע"ג: ובשאר מקומות טעמא דר' פנחס משמ"י דרבא כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת, ובמאי דאיכפת ל"י כגון ע"ג ובל"ב בזה היא נודרת ע"ד בעלה, וביבמות צ' אמרינן טעמא מאי אמר רחמנא בעל מיפר כדי שלא תתגנה על בעלה, ופירש שם הרשב"א דחד טעמא הוא דהא דא"ר פנחס שנודרת ע"ד בעלה איהי מכוונה ע"ד בעלה שלא תתגנה עליו ע"כ.

ועיין ר"ן לקמן ע"ג: ד"ה ואיכא דילפי וכו' ואע"ג דאמר ע"ד בעלה היא נודרת אפ"ה צריך בעל שיפר לה באותה לשון שקצבה לה תורה וגזיה"כ הוא ומשו"ה אין כל הלשונות שוין בן וכדאמר לקמן ע"ז, (היינו דבעל שאמר

(יד) עוד חקר השל"ב אם בנערה המאורסה דשניהם מפירין אם הטעם ג"כ משום דנודרת ע"ד שניהם או דהכא ליכא האי טעמא, וכתב דהלא חזינן דארוס מפיר בקודמין ובקודמין הלא לא נדרה ע"ד הארוס, וכתב ואולי כיון שעומדת להתארס יתבה דעתה ג"כ ע"ד מי שתה"י ארוסה לו, וכתב להקשות ע"ז מקטנה בת י"א ויום אחד שנדר"י נבדקין דאם היא ארוסה ג"כ אבי"י וארוס מפירין כמבואר בר"ן כאן, ובקטנה הלא אסור לקדשה כשהיא קטנה וא"כ לא נדרה ע"ד הארוס, ומ"מ מפיר וכתב וצ"ע.

6. אנציקלופדיה תלמודית כרך י, [הפרה (הפרת נדרים)] טור קיב

בטעם שהבעל מיפר נדרי אשתו אמרו לפי שכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת24, ואף על פי שהפרת הבעל גזרת-הכתוב* היא, לא זיכתה תורה לבעל בהפרה אלא משום שעל דעתו נודרת25, ויש שכתב שטעם עיקרי הוא25א. ויש מפרשים שמפני שנתנה תורה לבעל רשות להפר הוא שנודרת על דעת בעלה, שיודעת שבידו להפר26. במקום אחר אמרו הטעם כדי שלא תתגנה על בעלה, ולפיכך זיכתה לו התורה זכות הפרה27, וכתבו ראשונים שזהו טעם אחד, שלפיכך היא נודרת על דעת בעלה כדי שלא תתגנה עליו28. ואפילו אם היא אומרת בפירוש שאינה נודרת על דעת בעלה, כתבו ראשונים שמכל מקום הוא מיפר לה29, שהתורה נתנה אותה ברשות הבעל לכל נדר ולכל שבועת איסור מפני שהרוב כך דעתו, ורובן על דעת כן הן נודרות30, וכיון שנתנה התורה רשות לבעל להפר לה, לא חילק הכתוב ונתן לו רשות להפר כל נדריה31; או שאף על פי שהיא אומרת כן אנחנו עדים ("אנן סהדי") שהיא אינה נודרת שלא ברצון בעלה31א.

לכח הפרה פשיטא דהאשה יכולה לשאל על נדרה] והסבירים דאינה יכולה להשאל לחכם אחר הקמת הצעל משמע דסברי דהצעל מאלים ומוסיף אומן נדרה של אשתו וכן אין היא יכולה כזר להחיר אלל חכם דה"ל כגדר של צעלה שכה הקמת הצעל מעורב בו, [אכן אינו מוכרח ד"ל דלכ"ע הצעל מאלים ומוסיף כה נדרה אשתו אלא דמ"מ סברי בני פוסקים דהאשה יכולה להחיר אלל חכם כיון שהיא מתחרטת ועוקרת את דיבור נדר שלה מה שהיא בעולה באותו נדר וכשנעקר נדר ואמירה דידה ע"י החכם, ממילא הקמת הצעל צענה, דאין לצעל כח אלא לחזק נדר של אשתו והכא ע"י עקירת חכם למפרע הא הוצר שלא היה "נדר", ועכ"פ מודעת בני פוסקים דסברי דאחר הקמת הצעל אינה יכולה להחיר אלל חכם מוכח דהצעל מוסיף כח ומאלים את נדרה צהקמתה דאי אינו עושה צהקמתו רק הפקעה לכח הפרה שיש לו, למה לא תוכל להשאל, הא כל הגדר אינו אלא רק מחמת דידה וכמשי"כ לעיל.

וב"ז צשקיים לה הצעל אצל צששחק כתב במהרי"ק ז"ל שורש י' דשפיר יכולה להחיר אלל חכם אפילו להסבירים דכשהקים צעלה אינה יכולה להחיר אלל חכם, והוצא בהרמ"א ז"ל צו"ד שם סעיף כ"ג וע"ש צש"ך צשם מהר"ם מינץ ז"ל, ונראה מצוחר מזה דמה שנתקיים על ידי שתיקה אינו נקרא נדר של צעלה כלל, דעל ידי שתיקה כל היום אינו מוסיף שום אומן צהגדר רק ע"י שתיקתו מפסיד זכות וכה של הפרה שיש לו, ונדרה נדקאי קאי מחמת לתא דידה, ומשום"ה יכולה להשאל עליו ומעתה מצוחר היעצ הא דצהקמה מהני שאלה ולשתיקה לא מהני, דדוקא הקמה שעושה פעולה חיוצית צחזוק כגדר שייך שאלה כענין שאלה על נדר אצל שתיקה דלפמשנית אינו אלא הפקעת זכות הפרה שלו, לא שייך צזה שאלה כלל כמו שלא מהני שאלה על

הפרה לפי שלא עשה קיום נדר אלא ציטולו וה"י השתיקה לא עשה קיום נדר אלא ציטול לכח הפרה שלו.

ולמהרי"ק ז"ל דשתיקה אינו פועלת קיום נדר אלא הפקעת זכות הפרה שלו, לריך לומר דמה שכתוב צפסוק ע"ו ואם החריש יחריש לה אישה מיום אל יום והקים את כל נדריה וכ"ו הקים אותם כי החריש לה כ"ו אין פירושו שעשה אינו חוספת כה צהגדר של אשתו אלא הפירוש "הקים" היינו שהניחו להתקיים ע"ד שאמרו רע"ק אומר המקיים בלאים צכרם לוקה ועיין חוס' ע"ז ס"ג ד"ה אר"ע צשם הערוך שזהו אפילו מקיים צלא מעשה כלל ע"ש וע"י צית הלוי ח"א סימן ל"ה צחריכות ואכ"מ.

צ) כתב הגרעק"א ז"ל צתשובה סימן מ"ה דגם לשיטת החוס' והר"ן ז"ל דלא מהני שאלה למחר משום דלא גרע משתיקה שכזר אין כווחו להפר, מ"מ צו ציום שהקים יכול להפר אחר הקמתו ולכשישאל לאחר זמן על הקמתו ותיעקר למפרע ממילא כועילה הפרתו שהיתה צו ציום וכ"כ צהגהותיו ליו"ד סי' רל"ד, והנה גם האצ"מ סי' ע"ד סק"ג כתב דיכול להפר צו ציום אחר שהקים ולכשישאל ויעקר למפרע הקמתו, הויא הפרתו אלא ושכן מצוחר צש"ע סעיף כ"צ ע"ש, וכתב על זה הרצ המג"י ז"ל צאצ"מ, דצברי האצ"מ אינם אלא אליצא דר"מ [שכל צברי האצ"מ שם הם אליצא דר"מ ע"ש] דסובר צמתיתין דפ"ז דאם יודע שיש נדרים ויש מפירין אע"פ שאינו יודע שזה נדר [שיכול להפירו] מחשצא יום שמשו דמקלת ידיעה ככל ידיעה [ומה"ע אינו יכול להפר למחר, כשיתודע לו שזה נדר שאפשר להפר אותו ע"ש] וא"כ ה"ג אחר הקמתו אע"פ שאינו יודע עכשיו שגדר זה צר הפרה [שהרי אינו יודע שסופו להשאל עליו] מ"מ מחשצא שמיעה, דמקלת ידיעה איכא כיון שיודע

ועוד נראה דצשיקר היסוד חלוקים הקמה משתיקה, דיש לחקור צענין הקמת הצעל אי הקמתו פועלת להאליים ולחזק את נדרה, או שצהקמתו אינו אלא מפקיע זכות וכה הפרה שיש לו, ונדר האשה נשאר ממילא קיים מחמת שגדרה היא, ולשון הר"ן ז"ל צכא דיש שאלה צהקם שכתב דצהפר לא שייך שאלה דצשלמנא הקם כעין נדרה הוא כ"ו וכן לשון הרא"ש ז"ל צפירושו שכתב או דלמא קיום נדר כגדר דמי כ"ו נוטה דצהקמתו עושה אינו פעולה חיוצית צהקמת נדרה ולא רק הפקעת כח הפרה [ולכאורה היה נראה דהוא מחלוקת הראשונים ז"ל שנחלקו אי אחר הקמת הצעל יכולה האשה להחיר נדרה אלל חכם והוצא צש"ע יו"ד סי' רל"ד סעיף כ"ג ע"ש צש"ע וצהרמ"א ז"ל וצציחר בהר"א ז"ל מקור שיטת כל אחד, דאם נאמר דהצעל צהקמתו אינו אלא מפקיע זכות הפרה שיש לו, ונדר האשה ממילא נדקאי קאי, פשיטא שמהני לה שאלה [אם לא כשהשיטה דככלל אין לאשה נשואה כח לשאול על נדרה אפילו לא שמת בעלה כלל עדיין ע"י צמרדכי ז"ל פ"ד צגיטין, ואין קיימין עכשיו רק באותה פלוגתא אי אחר הקמת הצעל יכולה האשה להשאל, ואח"ל דהקמה אינה עושה אלא הפקעה

8. אנציקלופדיה תלמודית כרך י, [הפרה (הפרת נדרים)] שור קטו

אין נשאלים על ההיפר, שאם היפר לה והלך לחכם ונשאל על הפרתו, אין הנדר חוזר לקדמותו 57, שאין נשאלים אלא על דבר שהוא בעין, וכיון שהופר נעקר הנדר כאילו לא היה, ואם כן על מה ישאל 58. וזה חומר בהיפר מהיקם, שיש שאלה בהיקם 59 ואין שאלה בהיפר 60.

9. ספר ברכת אברהם

בענין התרה למפרע

(א) שם | ברין ולדידי ליק כלל דקידושין מחוך שהוא מעשה גמור, אפי"ג דכ"י שלא התירה לא חיילא, כי התירה אמרינן דאיגלי מילתא מעיקרא חיילי, אבל הפרה דחד מהני קלשה לך עפי דחאפי נפשה לאו מידי היא אלא בלרופא דאידיך לא מהני כ"י שאינם ראוים להצטרף ביחד וכו' עכ"ל. לכאף ל"ע הא קי"ל (ר"ל"ד כ"ב) דמי שהקים ומ"מ הפר, שסבר דלא מהני הקמתו, ואח"כ שאל על ההקמה דמהני ההפרה. וברע"א (שם סמ"ט) כתב דאפי' שאל ביום אחר, אם ההפרה הייתה ביום שמתו סגי בזה. ולפי"ז ל"כ, הא גם עכשיו ראוי שהמקיים יפר, דע"מ כן שצטופו ישאל על ההקם שפיר ראוי גם היום להפרה, וראוי להצטרף עמו, מאחר שגם הפרה שלפני התרת ההקמה הוה הפרה.

ונראה ליישב עפ"י מש"כ הגרשש"ק ז"ל בשערי ישר (ש"ז פ"ח) שתמה על ברין מ"ש מעשה גמור ומעשה קליש, הא למפרע בטל ונעקר, ואם לא מהני למפרע לגבי כל דבר אחר התלוי בזה א"כ גם צמטשה גמור לא מהני. וחילק עפ"י היסוד של תנאי מילתא אחריתי, דלעולם הקידושין מלך עלמם הם קידושין גמורים, ואין התנאי אלא בגדר מניעה לדתית לחלות, שקבע שהנדרים יעכבו החלות, וכל היכי דנעקרה המניעה למפרע שוב איכא חלות למפרע, אבל באופן שכל עיקר המעשה אינו כלום מחמת הנדר או ההקמה, ולכן

בטל ודינו בשעתו כאילו לא נעשה מעשה, בזה גם אם נעקרה ההקמה למפרע מ"מ לא נתחדש ע"י הפרה חדשה, דבטלה לאתגר מחמת שהיתה אינה ראוי ללירוף. ועדיין לריכוס לנרף בזה אידיך יסוד הגרשש"ק ז"ל (שערי ישר ש"ז פ"ט) דענין התרת נדרים אינו בגדר איגלי מילתא למפרע דמעיקרא לא היה שום איסור וכמו עשות, אלא דלגבי צעתו שפיר כי איסור ודין נדר, ורק אח"כ חל דין עקירה למפרע, שגדרו שלגבי כל הדינים מכלן ולהבדל דינו כנעקר, וכאילו לא היה נדר, אבל לגבי צעתו שפיר כי נדר, ולכן כל מה שצעתו מלך המוצב של אז נתבטל לגבי זה לא מהני מה שעקר למפרע, ורק לגבי דיני הנדר עלמו, וכן בתנאי מילתא אחריתי, דג"כ הגדר שהנדר עלמו מהוב עיכוב, ואם נעקר העיכוב יש מעשה, ולא נתבטל המעשה כלל. אבל אם נימא דהוב ממש למפרע לא מהני כן חילוק. דמ"מ הא למפרע הוצר שהיה ראוי ללירוף. ויסוד זה בנה על דברי הרא"ש (לקמן נ"ב ע"א) שפירש דברי הירושלמי באופן שמוכח כן בדיחא, שכתב דאפי"פ שחכם עוקר מעיקרו, מ"מ אסור היה, ולכן הוב דבר שיש לו מחירין. ע"ש.

10. ספר ברכת אברהם

(ד) והנה בתום (גיטין ל"ג ע"א ד"ה ואפקעינהו) הקסא בזר שותה יין אמאי לוקא הא התרתה ספק היא, שמה ישאל על זיירותו, ולכאף הא אם ישאל אין זה חסרון רק בהתראה, אלא דזה חסרון צעמס חלות הזירות ונכ"ש לא יתחייב, אמאי הקשו רק על התראה. ולכאף מדוייק מלך היסוד הגרשש"ק ז"ל דכל עיקר ההתרה רק מכלן ינהבא נמפרע, ואח"כ לגבי צעתו היה חלות איסור ושפיר הקשו בתום דוקא אהתראה.

11. אנציקלופדיה תלמודית כרך י, [הפרה (הפרת נדרים)] טור קיג

בגדר ההפרה נסתפקו אם הבעל עוקר את הנדר מעיקרו, או שהוא גוזז - חותך 34 מכאן ולהבא - ואינו כמו החכם שעוקר את הנדר כאילו לא חל מעולם, אלא שמהפרה ואילך הוא מתבטל, ועד ההפרה היה מקויים 35. ונפקא מינה [1] באשה שנדרה, ושמעה חברתה ואמרה ואני, ובעלה של הראשונה היפר לה, שאם הנדר נעקר מעיקרו, אין חברתה יכולה להתפייס בה, שהרי אין שם נדר למפרע כלל, אבל אם הנדר נחתך מכאן ולהבא, היא מותרת וחברתה אסורה; [2] וכן אם עברה על נדרה קודם שיפר לה, שאם הנדר נעקר אינה חייבת כלום, ואם נחתך מכאן ולהבא היא חייבת מלקות 36, או קרבן 37; [3] וכן האשה שנדרה בניזיר ונטמאת בתוך ימי נזירותה והיפר לה בעלה, שאם הנדר נעקר אינה מביאה קרבן טומאה, ואם נחתך מביאה על טומאתה קרבן טומאה 38...

להלכה פסקו ראשונים שהספק נפשט שהבעל אינו עוקר את הנדר מעיקרו אלא גוזזו מכאן ולהבא, ואם התפייס אחר קודם שהיפר, שלה מופר והאחר חייב 43; וכן אם עברה קודם ההפרה חייבת מלקות או קרבן 44; וכן בניזירות כשנטמאה והיפר לה מביאה קרבן טומאה 45.

12. ספר ברכת אברהם

בענין שתיקה ביום שמעו

(א) יש לחקור צדקה דאין מפירין נדר אלא ביום שמעו אס זה זמן הפריה, שקצעה התורה שאין זכות להפר

אלא ביום שמעו או דזו דין הקמה, שעי"ז ששתק ביומו וגלה דעתו דניחא ליה, חל דין הקמה בנדר.

ולכאור' הדבר מפורש בר"ן לקמן (עי"ע ט"ח ד"ה הפר) שכתב על מה דק"ל קיים בלבו קיים, ונראה צעוני דילפינן לה משתיקה ביום שמעו שהיא מקיימת, דטעמא וואזי; משום דכיון שעבר יום שמיטה ולא הפר, גלי אדעתיה שהיא רוצה בקיומו של נדר, אלא כל שבלבו לקיימו סגוי, אלא דיכתיב ליה רחמנא כל הכות יומא להפרה, משום דעד דערבא שמשא לא מוכח מידי שיהא רוצה לקיים, דדילמא צתר הכי מופר לה, כיון דצתר דעתיה בלחוד אזלינן, ומינה דכל שקיים בלבו קיים לחתרה, דהו"ל כאילו עבר יום שמיטה וכו' עכ"ל. הרי שכתב צדקה דכות בהקמה. וכן לשון הר"ן (ס"ח ט"ח ד"ה ט"ז)

13. אנציקלופדיה תלמודית כרך י, [הפרה (הפרת נדרים)] טור קמז

יד. בנערה המאורסה. נערה 493 המאורסה אביה ובעלה מפירים נדריה, היפר האב ולא היפר הבעל, היפר הבעל ולא היפר האב, אינו מופר 494, ...

האב והבעל שמפירים בשותפות, נסתפקו אם אחד מהם שהיפר חותך חצי הנדר לגמרי, וחצי השני נשאר כשהיה, או שהוא מקליש את כל הנדר; ונפקא מינה כשנדרה משני זיתים שלא לאכלם, והיפר אחד מהם, אם הוא חותך חצי הנדר, כשאכלה אחר כך את שני הזיתים חייבת מלקות, שהרי יש כאן זית אחד של איסור גמור, ואם הוא מקליש את כל הנדר, אין כאן מלקות, אלא איסור קלוש 511, אבל אם נדרה מזית אחד, בין שהוא גוזז ובין שהוא מקליש אינה חייבת על הנשאר 512. ופשוטו שהדבר תלוי במחלוקת תנאים: לבית שמאי חותך החצי, ולבית הלל מקליש את

כולו 513. הלכה כבית הלל 514. בירושלמי אמרו שאם הבעל הוא שהיפר ולא האב, ודאי לוקה, שמאחר שאם ימות האב לא נתרוקנה רשות לבעל 515, הרי הפרת הבעל לכדו בלא האב אינה כלום, אלא שנסתפקו אם האב היפר ולא הבעל, ואמרו שלבית הלל שאם ימות הבעל אין צריך האב להפרה חדשה, והפרה הראשונה היא הפרה גמורה 516, הדבר ספק אם עכשיו כשלא מת מועילה הפרתו על כל פנים לפטרה ממלקות, אבל לבית שמאי שאם ימות הבעל צריך האב להפר שנית חלקו של בעל, הרי הפרתו לבד אינה כלום, ולכן אם עברה על נדרה לוקה 517.

האב והבעל יש מן הראשונים סוברים שצריכים שניהם לשמוע ביום אחד, ויפרו שניהם באותו יום, אבל אם שמע אחד מהם והיפר, ולאחר ימים שמע השני והיפר ביום שמעו, אין הנדר מופר 518, שנאמר: ואם הניא אביה אתה ביום שמעו וגו' ואם היו תהיה לאיש וגו' ושמע אישה ביום שמעו, הא למדת שאחר שהיפר האב ושמע הארוס, הרי זה מיפר ביום שמעו האב 519, שלשון הכתוב "ושמע אישה ביום שמעו" אין לו מובן, אלא שמוסב על האמור קודם ושמע אביה וגו', ופירושו ושמע אישה ביום שמעו של האב 520. **ויש חולקים וסוברים שכל אחד מיפר ביום שהוא שמע, אף על פי שלא שמעו שניהם ביום אחד, וביום שמעו שאמרה תורה, ביום שמעו של עצמו הוא ולא של חברו 521,** וביום שמעו מוסב על מה שאחריו: ביום שמעו והחריש לה וגו', שאם עבר כל היום ושתק נתקיימו נדריה 522. מת הבעל, שנתרוקנה רשות לאב 523, כתבו ראשונים שמיפר האב ביום שמעו, ואין צריך שיפר ביום שמיעת הבעל 524. יש סוברים שהדברים אמורים לדעת האומרים שאין צריך שישמעו שניהם ביום אחד 525, ויש סוברים שבזה הכל מודים, מפני שכשמת הבעל ביום שמועתו ירש האב זכותו, אבל כשלא מת ואנו צריכים להפרתו יחד עם הפרת אביה, יתכן שצריכים שמיעת שניהם ביום אחד 526.

1. הר"ן מסכת נדרים דף סו עמוד ב

מתני'. נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה - אפילו נדרים שנדרה בעודה פנויה דארוס מיפר בקודמין בשותפותיה דאב כדאיתא בגמ' ונערה דנקט לאפוקי בוגרת שאין לאביה רשות בה ואינו מיפר נדריה וארוס נמי בלא שותפותיה דאב לא מצי מיפר אבל ה"ה נמי דבת י"א שנה שנדרה נבדקים דאב וארוס מפירין נדריה.

2. דבר יעקב מסכת נדרים דף סו עמוד ב

א] נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה - **נחלקו הראשונים האם הפשט שנערה המאורסה יצאה חצי מרשות האב והיא ברשות שניהם בשוה ממש, או דהיא עדיין ברשות האב [כמו לענין כל זכויות הממון], אלא שהתורה נתנה גם לארוס זכות להפר. ונ"מ האם האב מיפר לבד אותם נדרים שאין הארוס מפר אותם.** [עיין להלן עא. אות ד].

והנה מבואר בגמ' [להלן עג ב] שהבעל מיפר משום שהאשה נודרת על דעת בעלה. ומבאר הר"ן נהי דהפרה דבעל גזירת הכתוב הוא, מיהו משום הכי זכתה תורה לבעל בהפרת נדריה משום שנודרת על דעתו, הלכך כל שהיא נודרת על דעתו חיילא הך גזה"כ, [כלומר ואין הפירוש שהיא נודרת על תנאי שיסכים בעלה, אלא הא דרב פנחס הוי טעמא דקרא שהתורה נתנה לבעל זכות להפר ולכן אין כל הלשונות שווין אלא בעינן שיפר בלשון שקצבה תורה - שלמ"נ].

הריטב"א [סז א] מבאר שנודרת על דעתו באותם נדרים שאיכפת לו מהם, דהיינו נדרים שבינו לבינה או עינוי נפש, אבל שאר נדרים לא איכפת לו ולכן אינה נודרת על דעתו, וכ"כ השלמ"נ [סו: ד"ה במשנה]. ומדברי המאירי [נדה מו ב] משמע שכל הנדרים נודרת על דעתו, אלא שהתורה לא נתנה לו זכות הפרה בנדרים שאינם בינו לבינה או עינוי נפש.

וכתב הריטב"א [סז א] טעמא דמילתא [כלומר למה מת הארוס נתרוקנה לאב ומת האב לא נתרוקנה לבעל], משום שמן האירוסין האב עיקר והבעל טפל, שהרי הטעם שהבעל מפר הוי כר' פנחס [להלן עג ב] שכל הנודרת על דעת בעלה נודרת, כלומר יש אומדנא שסתם אשה נודרת אם בעלה ירצה, ואשה שאמרה שאינה נודרת על דעתו בטלה דעתה, אבל מן האירוסין שאין לבה גס בו אינה נודרת על דעת הארוס, אלא שהתורה עשתה אותו שותף לאב כיון שנכנסה קצת לרשותו, ומש"ה כשמת חשיב כמאן דליתא וחוזרת לרשות האב. ומשמע מהריטב"א שארוסה היא עדיין ברשות האב [כמו לענין כל זכויות הממון], אלא שהתורה נתנה גם לארוס זכות להפר, וכשמת הארוס ממילא היא רק ברשות אביה.

מיהו הרשב"א [עג ב] כתב שנערה המאורסה שניהם מפירים נדריה משום שנודרת על דעת שניהם.

3. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף סז עמוד א

גמ' מהו דתימא אביה או בעלה. והא דלא תני אביה ובעלה מפירין יחדיו אין זה לשון המשנה:

4. דבר יעקב מסכת נדרים דף סז עמוד א

ורצה לומר שבזה נחלקו השו"ע והרמ"א [סימן רלד - כג] אם מהני התרת חכם אחרי שהבעל הקים הנדר, דהשו"ע פוסק שאכתי מהני התרת חכם, והרמ"א מביא שיטת המרדכי בהשולח דשוב א"א להתירו ע"י חכם, וסברתו דהקמת הבעל מחזק את עצם הנדר [ואין האשה יכולה להתיר מה שהבעל עשה או דנדר מחוזק אין לו כלל התרה], והשו"ע פוסק שמהני התרת חכם סובר שאין ההקמה מחזק הנדר, וכ"כ המאירי [לעיל ח ב] דאפשר להתיר אחרי הקמה דבעל, ומבאר הטעם משום שאין הקיום עושה בנדרה, כלומר אינו משנה נדרה, והרי נדרה כנדר אלמנה וגרושה.

הקה"י דוחה שגם השו"ע יכול לסבור שהקמה מחזק הנדר, ומ"מ מהני התרה כיון שהתרת חכם עוקר הנדר למפרע והוי כאילו לא נדרה כלל, וממילא בטלה ההקמה.

והא דכתב הרמ"א [יו"ד סימן רלד - כג] בשם המהרי"ק דאחרי הקמה דבעל א"א לשאול לחכם, ואחרי שתיקה אפשר לשאול לחכם, מבאר הקה"י משום שהקמה מחזק את עצם הנדר, ושתיקה אינה מחזקת הנדר אלא מבטלת זכות הפרה.

5. הר"ן מסכת נדרים דף סז עמוד א

וחזר המקיים ונשאל על הקמתו - כדאמרינן לקמן דנשאלין על ההיקם מהו דתימא מאי דאוקי הא עקריה ובהפרה דמקיים לחודיה סגי דאיך כבר הפר קמ"ל דעד דמפירין שניהם בבת אחת כלומר שלא יפסיק בין אחד לחבירו דבר שהוא מעכב הפרה כגון הקמה דהאי דכיון דהיא שעתא לאו בר הפרה הוא אפי' הך הפרה קמייתא דאיך בטלה לה וצריך שיהו מפירין עכשיו שניהם בבת אחת ומיהו בכהאי סגי שלא תאמר אין הפרה אחר הפרה וכיון דהפרה קמא איבטילא תו לא מצי מיפר דליתא וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל מדברי הר"ם במז"ל נראה דכל שחלה הקמה בין הפרה דחד להפרה דאיך שוב אינן יכולין להפר ומיהו בבת אחת לאו דוקא דאפי' מיפר זה שחרית וחבירו ערבית סגי כל שלא הפסיק בינתיים דבר שהוא מעכב הפרה וכ"ת כיון דהאי דינא אתא תנא לאשמועי' מאי אין צריך לומר דקתני דמרישא משמע הכי אדרבה צריכא דיש לי לומר דתנא הכי קתני כיון דהפרה דחד בלא חבריה לאו כלום הוא א"צ לומר דבשקיים אחר הפרה קמייתא לאו מידי הוא וסמך תנא דלשתמע ממלתיה דתו לא חזיא לצרופי דאי חזיא למה ליה למיתני א"צ לומר היינו כפרכא דגמרא והקשה הרשב"א ז"ל אמאי אמרינן דהפרה קמייתא בטלה לה דהא לבתר דאתשיל על הקמתו כיון דחכם עוקר את הנדר מעיקרו הרי הוא כאילו לא הקים כלל וכדתנן בפרק האישי מקדש (דף נ) המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת הלכה לפני חכם והתירה הרי זו מקודשת דחשבינן לה כאילו לא היה עליה נדרים כלל בשעת קדושיה"נ לבתר דאתשיל נחזייה להאי גברא כאילו לא הקים מעולם ולדידי לאו קושיא היא כלל דקידושין מתוך שהוא מעשה גמור אף על גב דכל זמן שלא התירה לא חיילי כי התירה אמרינן דאיגלי מילתא דמעיקרא חיילי אבל הפרה דחד מהני קלשה לה טפי דבאפי נפשה לאו מידי היא אלא בצרופא דאיך ואפי' בצרופא דאיך לא מהני כל זמן שאינן ראויים להצטרף ביחד וכדתניא דהפר א' מהן ומת בטלה לה הפרתו הלכך כיון דהפרה דחד אפי' כי לא הקים חבריה קלישא טובא כל היכא דהקים כיון דהיא שעתא לא חזיא לאצטרופי בטלה לה לגמרי וכיון דלא חזיא היא שעתא לא חזיא נמי בתר זימנא.

6. דבר יעקב מסכת נדרים דף סז עמוד א

ח [קמ"ל דמפירין שניהם בבת אחת - כתב הר"ן דבבת אחת לאו דוקא דאפי' מיפר זה שחרית וחבירו ערבית סגי. וכ"כ המאירי ומוסיף המאירי דאפי' הפר זה ביום אחד וזה ביום אחר, כל שהפר כל אחד ביום שמעו הוי הפרה.

הטור [סימן רלד הובא בשלמ"ן] מביא בזה מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן, שיטת הרמב"ם [נדרים יב - יז] שבעינן שישמעו שניהם ביום אחד, אבל אם שמע אחד מהם היום והפר, והשני שמע למחרת והפר, אינו הפרה. ושיטת הרמב"ן והמאירי שכל אחד יכול להפר ביום שמעו דידיה, ואינם צריכים לשמוע ביום אחד.

וכתבו הב"ח והט"ז [סימן רלד - ו] והלח"מ שהרמב"ם למד זאת מהפסוק דכתיב ושמע אישה ביום שמעו, דהאי ביום שמעו צ"ב דפשיטא ששומע ביום שמעו, אלא ודאי קאי ארישא דקרא שהוזכר אביה, וקאמר קרא ושמע אישה ביום שמעו דאביה דהיינו ששניהם שמעו באותו יום.

הב"ח מבאר שגם הרמב"ן מפרש כוונת הפסוק ושמע אישה ביום שמעו דאביה, אלא שהרמב"ן ס"ל שאין כוונת הפסוק ללמד שרק בכה"ג יכול להפר, אלא לרבותא קאמר שאם הבעל החריש לה קמו נדריה, ולא אמרינן שאם הבעל שמע והחריש ביום שהאב שמע והפר, מסתמא כוונת הבעל להסכים להפרת האב וכאילו גם הוא [הבעל] הפר לה.

וכתב בחי' ר' שמואל [סימן יז - ב] דטעמיה דהרמב"ם שהוי גזה"כ דליכא אלא חד יום שמעו לתרוויהו. הגרנ"ט [ס"ס ס, הביאו הגר"ש שם אות א] כתב דטעמיה דהרמב"ם משום שאחרי היום הראשון נתבטל כח ההפרה של הראשון, וכמו אם הראשון הפר ומת [קודם שהפר השני] נתבטלה הפרתו, והיינו משום שכן ההפרה של הראשון צריך להמשיך עד שיפר השני [כדי שיהיה צירוף]. כך כשעבר יום שמעו דראשון כיון שנפסק כח הפרה דראשון אינו יכול להצטרף להפרה דשני.

בשי' ר' דוד [אות יח] מבאר טעמיה דהרמב"ם דבדין שותפות אב וארוס לא נאמר שיש לכל אחד זכות להפר חצי, אלא לשניהם יש זכות הפרה ביחד, והוי הפרה אחת של שני אנשים, וממילא גם הפרת הראשון לא נגמרה עד שיפר השני.

7. שערי ישר שער ז פרק יח

תכו ועפי"ד יש לבאר מה שכתב הר"ן ז"ל בנדרים דף ס"ז ע"א בהא דתנן במשנה הפר הבעל ולא הפר האב אינו מופר, ואצ"ל שקיים אחד מהם, ואמרינן בגמרא כי איצטריך ליה כגון דהפר אחד מהם וקיים אחד וחזר המקיים ונשאל על הקמתו מהו דתימא מאי דאוקי הא עקריה, קמ"ל דמפירים שניהם בבת אחת וכתב הר"ן ע"ז וו"ל, והקשה הרשב"א ז"ל אמאי אמרינן דהפרה קמייתא בטלה לה, הא לבתר דאיתשיל על הקמתו כיון דחכם עוקר את הנדר מעיקרו, הרי הוא כאילו לא הקים כלל. וכדתינא פרק המדיר המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים אינה מקודשת, הלכה לפני חכם והתירה הרי זו מקודשת, דחשבינן לה כאילו לא היו נדרים כלל בשעת קדושתו, הכי נמי לבתר דאיתשיל נחזייה להאי גברא כאילו לא הקים מעולם, ולדידי לאו קושיא היא כלל, דקדושין מתוך שהוא מעשה גמור אף על גב דכל זמן שלא התירה לא חיילי, כי התירה אמרינן דאיגלאי מילתא דמעיקרא חיילי, אבל הפרה דחד מהני קלישה לה טפי, דבאפי נפשה לאו מידי היא אלא בצרופא דאיך, ואפילו בצרופא דאיך לא מהני כל זמן שאינם ראויים להצטרף יחד, וכדתינא דהפר אחד מהם ומת בטלה הפרתו, הילכך כיון דהפרה דחד אפיה כי לא הקים חבריה קלישא טובא כל היכא דהקים, כיון דההיא שעתא לא חזיא לאיצטרופי בטלה לה גמרי, וכיון דלא חזיא ההיא שעתא לא חזיא נמי בתר זמנא עכ"ל. ודבריו סתומים מה נפק"מ בין מעשה גמור למעשה קליש, ועל פי מה שביארנו יש לבאר דבריו באופן מורגש ומובן, היינו דבמקדש על מנת שאין עליה נדרים, כיון דתנאי מילתא אחריתא הוא, וליכא חסרון בעיקר מעשה הקדושין ורק סיבת הנדרים שעליה מעכבים חלות הקדושין, משו"ה כשהתירה הנדר ונעקר למפרע, כיון שעיקר הנדר בטל, כמו כן בטלה המניעה והעכבה לחלות הקדושין למפרע, אבל בהפרה שהפרה של אחד מהם קליש, ואם לא יהיו בזה סיבה של הצטרפות, בטלה לה לגמרי, וכל זמן שקיים אחד מהם לא חזיא להצטרפות, ובכה"ג אין סיבת ההקמה מעכבת את הפרה של האחר בנדר חיובי אלא בגדר שלילה, ובכה"ג לא יועיל מה שנאמר איגלאי מילתא למפרע כיון דמ"מ לא היה בעולם מעיקרא הפרה מועילה, וזו ראייה נכונה למה שחלקנו בין קדושין על תנאי לגירושין על תנאי.

8. שעורי ר' דוד מסכת נדרים דף סז עמוד א

ובשערי - יושר (ש"ז פ"ח) ביאר דברי הר"ן, דשאני המקדש ע"מ שאין עליה נדרים, דהתם הוי תנאי, ותנאי מילתא אחריתא, וליכא חסרון בעיקר מעשה הקדושין, ורק דהנדרים שעליה מעכבין הקדושין, ולכן כיון דחכם עוקר למפרע הרי בטל המעכב את חלות הקדושין. [דאף שהרי מה שחכם עוקר הנדר למפרע, הוא חל מכאן ולהבא, אפ"ה כמו שמכאן ולהבא חל הדין כאילו לא היה שם נדר, כמ"כ חל נמי מכאן ולהבא כל הדינים שנתבטלו מחמת שהנדר היה מעכבן מלחול].

אבל הכא הא טעמא דהפרה דלא חזיא לאיצטרופי לאו הפרה היא, אין זה משום דאיכא הכא דבר המעכב ההפרה, אלא להיפר, דכל דין ההפרה של כל אחד הוי רק מחמת דחזי לצירוף, והיכא דלא חזיא לאיצטרופי הוי בזה חסרון בעצם דין ההפרה. וכיון דכל ההפרה הוי רק מחמת צירוף, א"כ אם מעיקרא היה בלא צירוף, ע"ז לא יועיל מה דנעקרה ההקמה למפרע, דסו"ס לפני השאלה הא לא היתה הפרתו של הראשון במצב של צירוף, דרק לענין שלילה מהני עקירה למפרע, דאמרינן דלא הוי, והיינו דהעקירה [מכאן ולהבא] למפרע יכולה להועיל רק לשלול את המעכב, אבל לא מהני זה לענין דנימא דבאופן חיובי היה כאן צירוף.

[אכן אכתי צ"ב, דהא זה ודאי דאם אח"כ יתברר דההקמה הוי טעות, הרי בודאי דאיגלאי דמעולם היתה ההפרה ראויה לצירוף, ולא בטלה ההפרה, וא"כ מ"ט ע"י שאלה לא הוי הפרה למפרע. ועל - כרחק צ"ל, דהיכא דנשאל לא הוי ממש כמו דאיגלאי דהוי טעות. וא"כ אמאי גבי קידושין, כשהלכה לפני חכם והתירה, הרי זו מקודשת, וחשבינן לה כאילו לא היה עליה נדרים כלל בשעת קידושין].

9. דבר יעקב מסכת נדרים דף סז עמוד ב

ד] השתא י"ל במקום ארוס מיפר אב לחודיה שלא במקום ארוס מיבעיא - הלח"מ [נדרים יב - א] מקשה לפי שיטת הרמב"ם שאב מיפר כל נדריה, א"כ נימא דקרא דבהדי ארוס קאמר דחד מינייהו מיפר [האב או הארוס כמו שביאר הרא"ש] בנדרים דעינוי נפש ובינו לבינה, וקרא דפנויה קמ"ל שאב מפר כל נדריה. הקרן אורה [סו. ד"ה דבי] מתרץ לפי המקשן כיון שהאב יכול להפר לבדו, אין סברא שלא יפר שאר נדרים לאחר אירוסין, ורק לפי המסקנה שהאב מפר יחד עם הארוס, אינו יכול להפר שאר נדרים.

1. בית הלוי על שמות פרק א א

וע"כ נראה דודאי גם אחר השיעבוד היו צדיקים גמורים. ועוד יותר דגם אחר ששיעבדו בהם לא הניחו מלמול בניהם וכדאיתא להדיא בילקוט סוף פרשת בשלח (רמז רסח) וז"ל, כשהיו מלין את בניהם אמרו להם המצריים למה אתם מלין אותם יהיו כבני מצריים ויקל השיעבוד הקשה מעליכם, אמרו להם כלום שכחו אבותינו אברהם יצחק ויעקב את אביהם שבשמים שישכחו בניהם אחריהם. הרי דגם אא"כ היו מלין בניהם. רק הענין יובן דהנה מסורת היה בידם שצריכים שישתעבדו במצרים ארבע מאות שנה, ואחר שמות יוסף הבינו כולם אשר ימי השיעבוד ממשמשים ובאים, ומעתה יתחיל הגלות, והתחילו לפחוד ממנו ולדאוג על העתיד, כי מי יודע היאך ומה יתנהגו המצריים עמהם ועם בניהם אחריהם זמן ארוך כזה. וביקשו עצה לזה והסכימו בעצה להתקרב להמצריים ולא להיות מובדלים מהם הרבה, ושלא יהיו ניכרים ביניהם כגרים ונכרים, יען בהתקרבות הגופים יתקרבו הלבבות ותתמעט השנאה. ובודאי אשר ע"פ שכל האנושי כן הוא הנכון. והנה עיקר ההבדל שהיה בין ישראל למצרים היא המילה שהיא בגופן לאות עולם, וכמו דאיתא בסנהדרין (דף ל"ט) דא"ל לר' תנחום תא נהוי לעמא חד א"ל לחיי מיהו אנן דמהילינן לא מציינן מיהוון כוותייכו. ובפרט אז במצרים קודם מתן תורה לא היה שום מצוה אחרת בישראל מה שאין בכך נח רק מילה לחוד שניתנה לזרעו של אברהם. ונתחכמו אז אשר תיכף אחרי המילה ימשכו ערלתן עד שישאר מקום החתך והמילה מכוסה כמו שהיה ולא יהיה ניכר שהם מהולים, ונמצא יצאו ידי שתייהם, דהמצוה קיימו כד"ת וגם אינו ניכר. וזהו שדקדק במדרש ואמרו הפירו ברית מילה אמרו נהיה כמצריים. גילה המדרש כוונתם בזה דלא מאסו במצוה זו רק הכוונה שלהם היתה כדי שיהיו נראים כמצריים. וגם דקדק המדרש ונקט לשון הפירו ברית מילה ולא נקט ביטלו, דהרי לא ביטלו המצוה רק הפירו, דלשון הפרה משמעו עקירת הדבר מכאן ולהבא אחר שמקודם היה אותו דבר במציאות, וכמו דאיתא בנדרים (דף ע"ז) דחכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום, דחכם שעוקר את הנדר מעיקרו צריך שיאמר מותר לך ובעל דמיגז גיז צריך שיאמר מופר לך, וכתב הרא"ש דהפרה משמעו מכאן ולהבא כמו את בריתי הפר (בראשית יז), וזהו ג"כ דאיתא ביבמות (דף ע"ב) את בריתי הפר לרבות המשוך אסמכוהו רבנן למשוך על קרא דנקט לשון הפרה, וזהו כמו שכתבנו.